

Tarih ne işe yarar?

Ulusal bilinci pekiştirmede, dilin yanında, tarihin de büyük yeri vardır. Ulus deyince, dil, kültür, tarihsel ve siyasal yazgı bakımından ortaklığı ve birliği olan bir insan topluluğu anlaşılır. Söz konusu topluluğun tarihi, onun yaşam öyküsüdür. Bu öyküyü bilmek de ona, kendisini öteki uluslardan ayıran özel benliğin nasıl oluştuğunu neleri başarıp, neleri başaramadığını; böylece kendisini gerçekçi ölçülerle değerlendirebilmesini; öteki uluslar arasındaki yerini öğretir.

Geçmiş bizim için bugünün ışığında anlaşılabilir ve bugünü tümüyle ancak geçmişin ışığında anlayabiliriz. İnsanın geçmiş toplumu anlaması ve bugünün toplumuna daha çok egemen olmasını sağlamak tarihin çifte işlevidir.¹

"Tarih bir ulusun nelere yetenekli olduğunu ve neler başarabilme gücünde olduğunu gösteren en doğru kılavuzdur."²

İnsan bugünkü işleri anlamak için, çünkü işleri bilmeye mecburdur. Bir insan, kendi geçmişine, geçmiş yıllarına bakarak tutum ve davranışlarını bu geçmişin ışığı altında ayarlamak, düzenlemek durumundadır. Geçmişini tanımayan, unutan bir insan hastadır. Böyle bir insan hafızasını yitirmiş hayatta uçsuz bucaksız bir boşluk içindedir. Çünkü geçmişten kazandığı deneyim ve birikimlerini, yeni tutum ve davranışlarında kullanmaz, kendini yönlendiremez.

"İnsan, yaşamına bir anlam verme gereksinimi duyduğu zaman çoklukla tarihe başvurur. Tarihten soyutlandığında yaşantı uçsuz bucaksız bir hiçliktir."³

Milletler de tıpkı insanlar gibi geçmişten, yani tarihten yararlanmak zorundadır. Milletler, bugünü, bugünkü işleri anlamak için dünü, çünkü işleri bilmeye, çünkü işleri kavramak için daha önce geçmiş günlerin, çok eski zamanların olaylarını hatırlamaya mecburdur. Böylece millet, içinde bulunduğu durumun, işlerin, gerçek başlangıcını öğrenir, anlar. Tarihine bakan bir millet, ilerisini, geleceğini değerlendirme, büyük işler yapma gücüne ve imkânına kavuşur. Bir milletin tarihte yaşadığı devlet, fikir ve ekonomik hayatındaki başarıları, karanlık ve parlak dönemleri, savaşları örnek alınacak ve daima uyanık tutacak birçok dersle doludur. Bu dersler o milletin bugününe ve yarınına yol gösterir, yön verir.

Tarih, her şeyden önce, bir millete bütün fazilet ve meziyetleri, hata ve noksanları ile kendini tanıtarak, gelecek için yol ve hedef gösteren bir

* Işıklar Askerî Lisesi Komutanlığı, Bursa

¹ E. H. Carr, *Tarih Nedir?*, İstanbul, 1996, s.66.

² Atatürk'ün Özdeyişleri; TTK Yayınları, Ankara, 1975, s.28.

³ A. Gevgili; "Tarih Bize Ne Getiriyor?", *Milliyet Sanat*, Sayı 342, 5 Kasım 1979.

rehberdir. “Tarih, ne güzel aynadır.” “Bugünkü uyanıklığımızı düne, maziye borçluyuz.” diyen ATATÜRK, köklü inkılâp hareketlerini gerçekleştirirken millî tarih ve bunun yanında genel tarih bilgisini kullanmıştır. Bu tarih bilgisi ve bilinci “çağdaş uygarlık” içinde yer alabilmek için de gereklidir. ATATÜRK’ün dediği gibi “çağdaş uygarlığı” anlayabilmek, kavrayabilmek, dünya yüzünde eski uygarlıkları, bütün insanlığın ilk uygarlıklarını doğru tanımakla mümkündür.

Köklü ve zengin tarihleri olan, siyasî, ekonomik ve kültür bakımından dünya tarihini etkilemiş büyük bir millet, tarihini ve tarihine ait değerleri öğrenmeli ve tanımalıdır. Bir milletin kendisini tanımada, millî benliğini uyandıran ve millî bilinci kuvvetlendiren tarih öğreniminin ve pek tabî ki bu öğrenimi sağlayacak tarih öğretmeninin rolü büyüktür.

Kendini tanıyan bir millet olarak varlığını ve bütünlüğünü sürdürme, uygarlık alanında üstün eserler verme imkânları, diğer milletlerden daha çoktur. Tarih, bu bakımdan doğrudan geleceğini ilgilendirmektedir. Tarih bilgisi ile millî bilinci kuvvetlenen vatandaşlara sahip bir milletin, bugün ve gelecekte yaşama ve başarı imkânlarına sahip olduğu ve uygarlık dünyasına üstün eserler vereceği de unutulmamalıdır.

ATATÜRK tüm bilimlere çok büyük önem vermiştir. Fakat tarih ve dil üzerinde özel bir hassasiyetle durmuştur. ATATÜRK, tarih ilmine karşı niçin bu kadar zaman harcamıştır? Bir tarih bilginimizin haklı ve özlü deyişimiyle “ATATÜRK’ün tarih üzerinde çalışmaları İstiklâl Savaşı’mızın kültür alanında devamıdır.”⁴ Yani ATATÜRK tarih ilmini devletin ilerlemesi, çağdaşlaşması için manevî bir destek olarak kullanmıştır. Bir başka deyişle ATATÜRK, devletin kuruluş yıllarından sonra Türk halkının benliğini bulabilmesi için en güvenilir vasıtayı tarihte bulmuştur. ATATÜRK’ün tarih çalışmalarına gösterdiği derin ilginin önemli sebepleri vardır:

Millî Tarihçilik Anlayışına Duyulan İhtiyaç

Tanzimata kadar, Osmanlı tarihçilerinde, daha çok “dinî” bir tarih anlayışı egemendi. Bu döneminin tarihçileri, Türklerin İslâmiyetin yayılması ve savunulması yolundaki fedakârlık ve başarılarına, Türk milletinin İslâm uygarlığına yaptığı katkılara bile değinmeden; Türklükten ve Türk milletinden hiç bahsetmeden geleneksel İslâm tarihini nakletmekle yetiniyorlardı. Bu dönemin tarihçilerini, yazmaya yönelten motifler “Müslüman ve adil” oluşun işlenmesi, “kafir ile savaş”ta görev almış bulunanların yansıtılması ve insanları hayatları boyunca hatırlayıp canlı tutacakları sanılan pek çok özelliğin telkin edilmesi olduğunu söylemek mümkündür. Osmanlı tarihçiliğinde vakanüvislik (olayları kaydeden resmî tarihçilik) geleneğinin başlamasından önce ve bu geleneğin sürdüğü dönemlerde gerek Neşri, İbni Kemal gerek Münecimbaşı gerekse Peçuyulu gibi tarihçilerde tarihçiliğin amacı kendilerinden önce ve İslâm tarihçilerinin sürdürdükleri tanımların

⁴ E. Z. Karal; *Atatürk ve Devrim, Konferans ve Makaleler, Ankara, 1980, s.95.*

dışında değildi.⁵ “İslâmiyet” ve “Osmanlı hanedanı” temel çıkış noktaları sayılmıştı. Ünlü bilgin Katip Çelebi, bu çerçevede öncülerinden farklı olmamıştı.

Peygamberlerden, evliyadan, âlimlerden, hâkimlerden, şairlerden ve hükümdarlardan gelip geçmiş kimselerin ahvalidir.⁶

“İslâmiyetten önceki devirler için ise, diğer dinler, Beni İsrail Tarihi, Yahudilere ait bilgiler ve Arap efsaneleri kaynak olarak kabul ediliyordu.⁷ Türklerin İslâmiyetten önceki tarihleri kurdukları devletler, en eski çağlardan beri dünya uygarlığına yaptıkları katkılar ise, esasen, “dini” tarih yaklaşımının ilgi alanı dışındaydı.

Kısacası, bu yaklaşım, “Millet”in tarihi ile hiç ilgilenmemişti. Daha çok ümmet tarihi ile meşguldü.

Tanzimattan sonra, Osmanlı Devleti’nin Hristiyan ve Müslüman kavimlerini hak eşitliği içinde, “Osmanlı hanedanına bağlılık” fikri etrafında toplamak hayali egemen oldu. Bunu 1876 Osmanlı Anayasası’nda görmek mümkündü. Devletin ve ülkesinin adı “Osmanlı”dır.⁸ Egemenlik, yani devleti yürüten, yöneten güç “Osmanlı” ailesinden çıkar.⁹ Uyruklar “Osmanlı”dır; Osmanlı ülkesinde yaşayan herkese “hangi din ve mezhepten olur ise olsun” Osmanlı denilir.¹⁰ Anayasada Türk, Türkiye kelimelerinden titizlikle kaçınılmıştır. Bir aşiretten cihangirane bir devlet çıkarıldığı anlatılarak, Türk milletinin Osmanlı Devleti’nin kuruluşundaki yeri söylenmiyor; hatta Osmanlı Devleti’nin bir Türk devleti olduğu bile gerektiği şekilde belirtilmiyordu.

Türkler bundan bin yıl önce İslâm dinini kabul ettiler. Kısa sürede bu dine en bağlı, en dindar kimseler oldular. İslâmlığı hem korudular hem yaydılar hem de yücelttiler. Çok geniş, tüm yaşamı düzenleyen İslâm dinine böyle bağlanınca, Türkler, kuşkusuzdur ki ümmetçi görüşü benimsemişlerdir. Dillerini, kendilerine özgü önemli bazı özelliklerini yitirmemekle birlikte Türkler, bir ulusun malı olduklarını giderek unuttular. Kendilerini İslâm saydılar.¹¹

Tarihe ait cehaletin daha büyüğü Türklerdeydi denilebilir; hele İslâm diniyle alâkalandıktan sonra Türk kendi benliğini unutacak hâle gelmiştir. Umumî surette dinlerin milliyetler üzerine taassupla katmerleşen bir cehalet perdesi örtmüş olduğunu ve tarihini kaybetmiş pek çok millet olduğunu itiraf

⁵ Z. Ankan; “Osmanlı Tarih Anlayışının Evrimi”, *Tarih ve Sosyoloji Semineri*, s.76.

⁶ O. Ş. Gökyay; *Katip Çelebi’den Seçmeler*, s.187-188.

⁷ B. Kodaman; “Atatürk ve Tarih”, *Atatürk ve Kültür, Hacettepe Üniversitesi Yayını*, Ankara, 1982, s.4.

⁸ *Anayasanın ilk iki maddesinde devletin adı böylece konulmuştur ve ilk bölümünün başlığı da “Memaliki Devleti Osmaniye” (Osmanlı ülkesi memleketleri) adını taşır. Ayrıca bk. madde 8-11-22.*

⁹ *Anayasanın 3-4-5 ve 6. maddeleri.*

¹⁰ *Anayasanın 8-9-14-17-18. maddeleri.*

¹¹ A. Mumcu; *Atatürkçülükte Temel İlkeler (3. Ulusçuluk)*, *İnkılâp Kitap Evi*, 5 Aralık 1987, Ankara, s.84.

etmek doğru olur. Şu Bulgarlar aslen Slavdan ziyade Türk olduklar hâlde Hristiyanlık bu milletin, bu hakikî kaynağını bir tarafa bıraktırarak ve âdeta unutturarak onu sanki başka bir ırk imiş gibi karşımıza çıkartmıştır.¹² Aynı hâl diğer Türklerde de başka başka istikametlerde fakat aynı şekillerle tecelli etmiştir. Selçuk ve Osmanlı Türkleri de böylelikle İslâmî bir millet hâline geçmiş oldukları zihniyet ve kanaatine kaymışlardır. Hâlbuki tarih bakımından insanları dinden evvel kendi ferdî ve millî benlikleriyle mütalâa etmek lâzımdır. ATATÜRK'ün yaptığı fennî tarihe, işte bu hakikat hem esas hem hâkim olmuştur.

Dünya milletleri, Osmanlı ülkesinden ve devletinden "Türkiye", "Türk imparatorluğu", "Büyük Türk'ün imparatorluğu" diye bahsettikleri hâlde. Türk Devleti'nde "Türkiye" sözü ağza alınmıyordu. Avrupalı tarihçiler, yazarlar, bu büyük devleti kuran ve yöneten milleti "Türkler" diye adlandırdıkları hâlde, Türk aydınları, biraz da imparatorluğun parçalanmasını hızlandıracakı korkusuyla, "Türk milleti" sözünü kullanmaktan çekiniyorlardı.

Osmanlı, içinden çıktığı ulusu unutmıştu. Osmanlı Devleti gelişip büyüdükçe bu bilinçsizlik iyice arttı. Osmanoğulları başlangıçta bir ölçüde Türk olduklarının farkındaydılar. Ama bir süre sonra, "Türk" kelimesi, unutulmamakla birlikte, aşağılayıcı, hakaret sayılan bir anlam belirtmeye başlamıştı. Aydın ve zarif Osmanlı aydınlarına göre, Türk, kaba saba, bilgisiz, hiçbir işe yaramayan kimsedir. Büyük Türk Tarihçisi Mustafa Naima (1655 - 1716), ünlü eserinin pek çok yerinde mensup olduğu ulusun bireylerinden "idraksiz = anlayışsız" olarak söz eder.¹³

Yalnız Osmanlı tarihçileri değil, genellikle Osmanlı aydınlarının "Türk" ve "Türkiye" sözcüklerini kullanmaktan ne ölçüde çekindiklerini, Türk millî bilincinin uyanmasına büyük katkısı olan Ömer Seyfettin şöyle anlatır: "Türk, Türkler, Türklük, Türkiye kelimeleri ağza alınmıyor; hatta en muktedir muharrirler (yazarlar) - Memaliki Osmaniye'ye, Avrupalıların Türkiye demesine kızıyorlardı."¹⁴

Bu tutum, elbette, "millî" bir tarihçilik anlayışının doğmasına elverişli değildi.

Osmanlı ulusçuluk akımları çıkana dek "ümmeçilik" anlayışına sıkı sıkıya bağlı kalmıştır. Ulusçuluk akımları çıkıp da gelişmeye başlayınca Osmanlı Devleti için tehlike çanları çalmaya başladı. Çünkü, Osmanlı Devleti içinde yaşayan çeşitli uluslar bağımsızlıklarını kazanmak için mücadeleye girdiler; özellikle Balkanlar'daki uluslar, büyük Avrupalı devletlerden destek görüyorlardı.

Osmanlıda, ulusçuluk akımlarının başlamasına kadar büyük hoşgörü içinde yaşayan ulusların, bağımsızlık mücadelesi vermesi Osmanlı'nın

¹² Yunus Nadi Abaloğlu; *II. Tarih Kongresi, Cumhuriyet, nr. 4789, Eylül 1937.*

¹³ *Mumcu*; s.85.

¹⁴ *T. Fevziöğlu; Atatürk ve Milliyetçilik, s.357-373.*

birtakım tedbirler almasına neden oldu. Bu durum Osmanlıyı ümmetçilik anlayışının üstüne çıkmaya zorladı. Ülkede yaşayan tüm uyruklar Osmanlı sayıldı. Osmanlı Anayasası'nın 8. maddesi şunu belirtir: "Osmanlı Devleti uyrukluğunda bulunan kişilerin tümüne hangi bir din ye mezhepten olur ise olsun hiçbir ayırım gözetmeden Osmanlı denilir..." Devletteki bütün uluslar, tek ulus görülüyordu. Osmanlı ulusu... ulusçu akımların böylesine görmezlikten gelinmesi bir büyük yanlış hareket idi; ama başka çare yoktu.¹⁵

Halifelğin Türklere geçmesinden sonra din faktörü kullanılarak Türkleri Araplaştırma politikası had safhaya ulaşmıştı. Maalesef ki Osmanlı aydınları bu politikanın gerçekleşmesi için ellerinden geleni yapmışlardır. Osmanlı da devletin var oluş, yaşayış ve yönetim esasları İslâma dayanırdı. İslâmda evrensel bir görüş vardı. Müslüman olanların hepsi bir ümmete mensup sayılırdı.

Bu ne biçim ümmetçilikti ki "aynı Peygambere inanan" ve sayısı milyonlara varan Araplar bile askerlik görevi yapmazlardı. "Osmanlı ulusu" anlayışı zamanında da askere yalnız "Türkler" alınmışlardır. Tüm ulusları tek sayan Osmanlı Devleti, kimin vatan için canını verebileceğini pek iyi biliyordu. Böylece, yüzlerce yıllık savaşlarda Türk ulusu zedelenmiş, Türklerin oturduğu bölgeler yoksullaşmıştır.¹⁶

Osmanlıcılık anlayışı, ulusçuluk akımları karşısında direnemedi ve devlette çözülme hızla devam etti.

Maalesef ki Osmanlı Devleti'nin son döneminde, millî bilince kavuşmakta ve milliyetçiliğe sarılmakta en çok gecikenler Türkler oldu. Bu gecikmenin Türk milletine ne kadar pahalıya mal olduğunu ATATÜRK 1923'te şu sözlerle açıklamıştır: "Biz, milliyet fikirlerini tatbikte çok gecikmiş ve çok ilgisizlik göstermiş bir milletiz. Bunun zararlarını fazla faaliyetle gidermeye çalışmalıyız... Osmanlı İmparatorluğu içindeki çok çeşitli toplumlar, hep millî inançlarına sarılarak, milliyetçilik idealinin gücüyle kendilerini kurtardılar. Kuvvetimizin zayıflatıldığı anda bizi hor ve hakir gördüler. Anladık ki kabahatimiz kendimizi unutmuş olduğumuzmuş. Dünyanın bize saygı göstermesini istiyorsak, ilk önce biz kendi benliğimize ve milliyetimize bu saygıyı hissî, fikrî ve fiilî olarak, bütün davranış ve hareketlerimizle gösterelim."¹⁷

1832'de, Arthur Lumley Davids adlı bir Türkolog, Londra'da "Grammar of the Turkish Language" (Türk Dilinin Grameri) adlı bir eser yayımlamıştı. Kitap 1836'da Fransızcaya çevrildi. Aydın Türkler üzerinde geniş etkiler yaptı. Fuat ve Cevdet Paşalar "Kavaidi Osmaniye" (Osmanlıca'nın Gramer Kuralları) adlı kitabı yazarken Lumley'in kitabından yararlandı. 1869 yılında

¹⁵ Mumcu; s.86.

¹⁶ a.g.e.; s.87.

¹⁷ 20 Mart 1923'te Konyalı gençlere hitaben yaptığı ve 26 Mart 1923 tarihli "Hâkimiyeti Milliye" de yayımlanan önemli konuşmasından. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri; c.II, İkinci Baskı, Ankara, 1959, s.137-146.

Mustafa Celaledin Paşanın Fransızca “Les Turcs Anciens et Modernes” (Eski ve Modern Türkler) adlı eseri yayımlandı.

Fransız Leon Cahun, Macar Arminius Vambery gibi Türkologlar, Türklerin dünya uygarlığına önemli katkılar yapmış, köklü bir kültüre sahip, eski ve büyük bir millet olduğunu belirten ve Orta Asya’da başlayan Türk tarihine de dikkati çeken eserler yayımladılar. Macaristan’da Türkolojiye ve Türk tarihine büyük önem verilmesinde, Türklerin, Macarların, Fırı’lerin ortak bir kökten geldiklerine ilişkin bazı tarih teorileri yanında, ortak tehlike olarak görünen Panslavizme karşı duyulan tepki de rol oynuyordu.

Özellikle İkinci Meşrutiyet’ten ve Balkan Savaşı felâketinden sonra, aydınlar arasında bir millî bilinç şahlanması baş gösterdi.

Ziya Gökalp, Türk tarihçiliğinin alanını, hem zaman hem de mekân bakımından genişletmeye çalıştı. Zaman bakımından Osmanlı Devleti’nden, hatta İslâmiyetten önceki Türk devletlerine ve eski Türk uygarlıklarına dikkati çekmeye uğraşüyor, mekân bakımından da Çin sınırından Avrupa ortalarına uzanan geniş bir alanda Türk tarihinin izlerinin bulunduğunu hatırlatıyordu.¹⁸

Ne var ki XIX. yüzyıl sonlarında ve özellikle İkinci Meşrutiyet’ten sonra, Avrupalı bilgilerin eserlerine dayanılarak, çoğu zaman da bu eserler ciddî bir süzgeçten geçirilmeden yapılan aktarmalar yüzünden, “Türk tarihi hakkında gerçeğe uymayan birçok bilgiler, manasız iddialar ve hatta itiraflar memleketimizde de yerleşmeye başladı.”¹⁹

Böylece, Türkiye Cumhuriyeti kuruluncaya kadar, ülkemizde, “dinî tarih”, “hanedan tarihi”, “Avrupalı bilginler gözüyle Türk tarihi” diye adlandırılabilir üç ayrı tarih anlayışı yan yana yaşadı. Medreselerde sadece “İslâm tarihi”, Tanzimat okullarında ise genellikle Selçuklu Türklerinin tarihini ve uygarlığını bile görmezlikten gelen “Osmanlı Devleti tarihi” okutuluyordu.

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu’nun sona ermesiyle ve Türk milletinin yarattığı Bağımsızlık Savaşı destanıyla tarih sahnesine çıkmış bir devlettir. Ancak bu devleti kuran Türk milleti, uzun ve şerefli bir tarihe sahipti. Bu köklü milletin tarihi aydınlığa çıkarılmalıydı. Bu da ancak “millî” ve “ilmî” tarihçilik döneminin açılması ile mümkün olabilirdi. ATATÜRK’ü tarih konusuna eğilmeye sevk eden birinci sebep bu idi.

Türk Vatanı ile İlgili Haksız İddia ve Taleplerin Çürütülmesi

ATATÜRK, Türk milletine zorla kabul ettirilmek istenen ve Türk’ün kahramanlığı ile yırtılıp çöp sepetine atılan Sevr Antlaşması’nın, yanlış ve çarpıtılmış tarih bilgileri üzerine kurulduğunu biliyordu. Hasta adam olarak nitelendirilen Osmanlı’nın toprakları gizli antlaşmalarla paylaşılmıştı. Yunanlar; Trakya, İstanbul ve civarı, Batı Anadolu, hatta Karadeniz illerimiz

¹⁸ E. Kuran; “Millî Tarih Görüşümüz”, *Türk Kültür Dergisi*, c. VIII, Sayı 85.

¹⁹ Karal; s 96.

üzerinde hak iddia ediyorlardı, İtalyanlar; Güney Anadolu'da tarihî hakları olduğunu ileri sürmeye kalkışmışlardı. Ermeniler ise, hem Doğu Anadolu'ya hem de Adana ve havalisine göz dikmişlerdi. Güneydoğu Anadolu'da özellikle İngilizler sözde, Kürtleri korumak amacıyla bir Kürdistan kurma iddiasında idiler. Bundaki amaç bölgedeki petrolü kontrol altına almak idi. Fransızlar, Adana, Maraş, Urfa, Antep gibi yörelere göz dikmişti. Lozan Antlaşması'ndan sonra da Türk toprakları üzerinde sözde "tarihî hak" iddia eden yayılcı ve hayalcilerin düşmanca yayın ve propagandaları durmadı. ATATÜRK, çarpıtılmış tarih bilgileriyle Türklüğe düşmanlık edenlerin temelsiz iddialarını yine tarih silâhiyle çürütmenin yararlı olacağını görmüştü.

ATATÜRK'ün tarih konusuna 1930'lardan sonra ilgi gösterdiğini sananlar aldanırlar. ATATÜRK öğrencilik yıllarından beri tarihe büyük ilgi duymuştur. Onun Bağımsızlık Savaşı dönemindeki konuşmaları incelenirken, geniş ve sağlam bir tarih kültürüne, millî tarih bilincine sahip olduğu derhâl göze çarpar. ATATÜRK'te millî tarih bilincinin oluşmasında yerli ve yabancı eserlerin rolü büyüktür. Mustafa Celaleddin Paşanın "Eski ve Modern Türkler" adlı Fransızca eserinin önemli bölümlerini çizerek incelediği kitaplığındaki nüshalardan anlaşılıyor. ATATÜRK, 1930'a kadar, devleti kurmak ve büyük inkılapları gerçekleştirmek zorunda kaldığı için, tarih çalışmalarına ancak 1930'dan sonra daha çok zaman ayırabilmiştir.

ATATÜRK, daha 1919'da, tarihten güç alarak, su gerçekleri hatırlatıyordu:

"Türk milleti, bin yıldan fazla bir zamandır bu topraklarda yaşama hakkına sahiptir... Osmanlı Devleti'ne gelince, bu devlet yedi yüzyıldan beri yaşamaktadır ve muhteşem geçmişi ve tarihiyle övünebilir. Biz, kudreti ve haşmeti bütün dünyada, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarında tanınan bir milletiz. Gemilerimiz okyanusları aşmışlar ve bayrağımızı Hindistan'a kadar götürmüşlerdir. Kabiliyetlerimiz, bir zamanlar sahip olduğumuz ve bütün dünyaca bilinen egemenliğimizle ispat edilmiştir." İmparatorluğun gerileme ve çökme sebeplerine de değinen ATATÜRK "Bugün içinde bulunduğumuz acı durum, hiçbir zaman bizim esastan ehliyetsizliğimizi veya çağın medeniyetine uyamadığımızı gösteremez." diyordu. ATATÜRK, bu geçici durumun, dış ülkelerin entrikaları, bağımsızlığımıza yapılan müdahaleler, yabancılardan "yüzyıllarca bir arada kardeşçe yaşadığımız Müslüman olmayan unsurlarla aramıza ettikleri anlaşmazlık tohumları" hükümetlerin zayıflığı ve kötü idareden kaynaklandığını anlatıyordu.²⁰

Daha 1922'de, tarih bilgisinin genişliğini gösteren ilginç konuşmalarından birinde, "Türkler on beş asır önce, Asya'nın göbeğinde muazzam devletler teşkil etmiş ve insanlığın her türlü kabiliyetine sahip olduğunu göstermiştir." diyordu.²¹ Bir başka konuşmasında, Asya'da kurulan Türk imparatorluğuna ait, çok eski yüzyıllara uzanan belgeler bulunduğunu

²⁰ U. Kocatürk; *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, Ankara, 1984, s.144-145.

²¹ 1 Kasım 1922, TBMM'de konuşma. *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*; c.I, İkinci Baskı, Ankara, 1961, s. 270.

belirterek, Türklerin tarih yazılmaya başladığından beri tarih sahnesinde şerefli bir yer tuttıklarını hatırlatıyordu.²²

16 Mart 1923'te Adana'da yaptığı bir konuşmada, kendi hasis ve emperyalist emelleri uğruna Ermenileri kışkırtan ve bin yıldan fazla yan yana yaşayabildikleri Müslüman halka karşı, istilâcılarla birlikte saldırıya geçiren batılılara cevap verirken, ATATÜRK'ün çarpık tarihî iddiaların karşısına nasıl uyanık bir "millî tarih bilinci" ile dikildiğini görüyoruz. Lozan Antlaşması'nın imzalanmadığı o günlerde, ATATÜRK Adanalılara şöyle sesleniyordu:

"Haksızlık ve küstahlığın bundan fazlası olamaz; Ermenilerin bu feyizli ülkede hiçbir hakkı yoktur. Memleketiniz sizindir. Türklerindir. Bu memleket tarihte Türk'tü; o hâlde Türk'tür ve sonsuza kadar Türk olarak yaşayacaktır. Gerçi bu güzel memleket kadim asırlardan beri çok kere yabancı istilâlarına uğramıştır. Aslında ve en başında Türk ve Turanî olan bu ülkeleri, İnanîler zaptetmişlerdi. Sonra bu İnanîleri yenen İskender'in eline düşmüştü. Onun ölümüyle mülkü taksim edildiği vakit, Adana kıt'ası da Silifkelilerde kalmıştı. Bir aralık buraya Mısırlılar yerleşmiş, sonra Romalılar istilâ etmiş, sonra Şarkî Roma yani Bizanslılar eline geçmiş, daha sonra Araplar gelip Bizanslıları kovmuşlar. En nihayet Asya'nın göbeğinden tamamen kaynaklanan Türkler soyundan ırkdaşlar buraya gelerek, memleketi eski ve aslî hayatına yeniden kavuşturdular. Memleket nihayet asıl sahiplerinin elinde kaldı. Ermenilerin vesairenin burada hiçbir hakkı yoktur. Bu bereketli yerler koyu ve öz Türk memleketidir."²³

Yıllar sonra, Hatay sorunu ortaya çıktığında, ATATÜRK yine aynı tarihî delili ileri sürerek, Hatay'ın binlerce yıl öncesinden beri Türk toprağı olduğunu hatırlatacaktı. Aynı fikri, en kuvvetli ve açık şekliyle ATATÜRK'ün şu sözlerinde de görürüz: "Türk milleti, sen, Anadolu denilen yurda sonradan gelme değil, ilk yerleşip medeniyet, kuranların çocukları; fakat geleceğine güvenebilmek için bugün çalışman lâzımdır."²⁴

Bu sözler de gösteriyor ki ATATÜRK'ün tarih çalışmalarıyla çok yakından ilgilenmesinin başta gelen sebeplerinden biri de Anadolu ve Trakya'nın Türklüğü üzerinde her türlü şüpheyi ortadan kaldırmak, Türk vatanının bütünlüğüne karşı, sözde tarihî sebeplere dayanılarak ileride girişilmek, istenecek düşmanca tertipleri, yine tarihî delillerle etkisiz kılmaktır. Daha 1922 - 1923'te, tarih konusuna bu açıdan bakmaya başlamıştı.

ATATÜRK'ün Tarihçilerden Bekledikleri

ATATÜRK, tarih çalışmalarında "gerçeğe sadık kalınmasını" ve Türk milletinin gerçek tarihinin bir an önce yazılmasını temel direktif olarak vermişti:

²² Kocatürk; s.143.

²³ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri; c.II, 2. Baskı, Ankara, 1959, s.126.

²⁴ Kocatürk; s.168. (Afet İnan; Atatürk'ten Hatıralar'dan naklen.)

“Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir. Yazan yapana sadık kalmazsa, değişmeyen hakikat insanı şaşırtacak bir hâl alır.” diyordu.²⁵

Çeşitli vesilelerle hep “belgelere dayanılmasını”, bu belgelerin dikkatle “millî süzgeçten” geçirilmesini istemiş ve şöyle demişti:

“Tarih hayal mahsulü olamaz. Tarih yazarken gerçek olayları bulmaya çalışmalıyız. Eğer bunları bulamazsak, meçhuliyeti ve bu noktada bilgisizliğimizi itiraf etmekten çekinmeyelim.”²⁶

“Biz daima hakikati arayan ve buldukça, bulduğumuza inandıkça ifadeye cür’et gösteren insanlarız.”²⁷

ATATÜRK’ün, milletlerin yoğruluşunda tarih bilincinin büyük bir payı olduğu yolundaki inancı ve yüreğindeki millet sevgisinin coşkunluğu, tarihle ilgili çalışmalara sürekli olarak yansıyor. Türk milletinin ve Türk uygarlıklarının tarihiyle ilgili bilgi ve belgeler üzerindeki çalışmalara katıldığında âdeta yorulmak bilmeyen ATATÜRK, bir gün arkadaşlarına şu içten sözlerle hitap etmişti:

“Ben fani bir insanım. Bir gün öleceğim. Büyüklüğüne ve üstün kabiliyetlerine inandığım Türk milletinin gerçek tarihinin yazılmasını sağlığımda görmek istiyorum. Onun için, bu toplantılarda, her şeyi unutuyor, sizleri yoruyorum. Beni başışlayın.”²⁸

ATATÜRK’e göre, “Büyük devletler kuran atalarımız büyük ve şümulü (geniş kapsamlı) medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, incelemek, Türklüğe ve cihana bildirmek bizim için bir borçtur. Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır.”²⁹

Türk tarihçiliğinin gelişmesini, millî tarihimize ilgili bilgilerimizin yeni boyutlara ulaşmasını, büyük ölçüde, ATATÜRK’ün bilinçli çabalarına borçluyuz.³⁰

Bugün tarihî gerçekler saptırılarak oynanan oyunlar, hâlâ Lozan’ı içine sindiremeyen, Türklük ve Türkiye düşmanı güçlerin eseridir. Türk milletinin tüm varlığını ortaya koyarak yırtıp attığı Sevr’i hortlatmak isteyen bu güçlere karşı verilecek en iyi cevap, millî birlik ve beraberliğimizi hâlâ Kurtuluş Savaşı’mızın ilk yıllarındaki tazelikle koruduğumuzu, buna karşın aradan geçen yılları, tarihine sahip çıkan, bilen, çok daha bilinçli neslin doldurduğunu göstermemiz olacaktır. Bu güçlerin hâlâ eski ve geçerliliği olmayan bu iddiaları sürdürmeye kalkışmaları düşünüldüğünde, zamanında ATATÜRK’ün millî amaçlı tarih çalışmalarına verdiği büyük önem, onun ileri görüşlülüğünün kanıtıdır.

²⁵ Kocatürk; “Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri”, Üçüncü Baskı, Ankara, 1984, s.138.

²⁶ Karal; s.101.

²⁷ a.g.e.; s.101.

²⁸ Kocatürk; s.149-150.

²⁹ Karal; s.100.

³⁰ Atatürk’ün tarihle ilgili çalışmalarının genci değerlendirilmesi için, bk. Kodaman; “Atatürk ve Tarih”, Atatürk ve Kültür, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1982, s.15.

Kaynaklar

ABALIOĞLU, Yunus Nadi; II. Tarih Kongresi, Cumhuriyet nr. 4789, Eylül 1937.

ARIKAN, Zeki; "Osmanlı Tarih Anlayışının Evrimi", Tarih ve Sosyoloji Semineri.

ATATÜRK'ün Özdeyişleri; TTK Yayınları, Ankara, 1975.

ATATÜRK'ün Söylev ve Demeçleri; c.II, İkinci Baskı, Ankara, 1959.

CARR, E. H.; Tarih Nedir?, İstanbul, 1996.

FEYZİOĞLU, Turhan; ATATÜRK ve Milliyetçilik, Ankara, 1987.

GEVĞİLİ, A.; "Tarih Bize Ne Getiriyor?", Milliyet Sanat, Sayı 342, 5 Kasım 1979.

GÖKYAY, O. Ş.; Katip Çelebi'den Seçmeler.

KARAL, Enver Ziya; I. ATATÜRK ve Devrim, Konferans ve Makaleler, Ankara, 1980.

KOCATÜRK, Utkan; "ATATÜRK'ün Fikir ve Düşünceleri", Üçüncü Baskı, Ankara, 1984.

KODAMAN, Bayram; "ATATÜRK ve Tarih", ATATÜRK ve Kültür, Hacettepe Üniversitesi Yayını, Ankara, 1982.

KURAN, Ercüment; "Millî Tarih Görüşümüz", Türk Kültür Dergisi, c.VIII, Sayı 85.

MUMCU, Ahmet; Atatürkçülükte Temel İlkeler (3. Ulusçuluk), İnkılâp Kitap Evi, Ankara, 1987.